

गण्डकी कृषि-मौसम सल्लाह बुलेटिन

Gandaki Agro-met Advisory Bulletin (GAAB)

कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेशद्वारा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, जल तथा मौसम विज्ञान विभाग र ली-बर्डसँगको प्राविधिक सहकार्यमा जारी

वर्ष-२, अङ्क-२९ (५९ औं शृंखला)

अवधि: माघ १९-२५ सम्म, २०८०

मिति: माघ १९, २०८०

गत हप्ता (माघ १२-१८, २०८०) को मौसमी सारांश:

साप्ताहिक कुल वर्षा: गण्डकी प्रदेशको हिमाली/उच्च पहाडी तथा पहाडी भू-भागमा साताभर आंशिकदेखि सामान्य बदली र तराई भू-भागमा साताको सुरु र मध्यमा मौसम आंशिकदेखि सामान्यतया सफा रहेको र अन्त्यमा आंशिकदेखि सामान्य बदली रहेको। हिमाली/उच्च पहाडी भू-भागमा साताको अन्त्यमा केही स्थानहरूमा हल्कादेखि मध्यम हिमपात र पहाडी तथा तराई भू-भागको थोरै स्थानहरूमा फाटफुटदेखि हल्का वर्षा भएको।

साप्ताहिक तापक्रम: मनाङ्गको हुम्डे केन्द्रमा सबैभन्दा कम तापक्रम (-१२.१ डिग्री सेल्सियस) मापन भएको। नवलपरासी (वर्दघाट-सुस्ता) पूर्वको दुम्कौली केन्द्रमा अधिकतम तापक्रम (२५.० डिग्री सेल्सियस) मापन भएको। अधिकांश स्थानहरूमा अधिकतम र न्यूनतम तापक्रम केही घटेको।

आगामी हप्ता (माघ १९-२५, २०८०) को मौसमी परिदृश्य:

साताको सुरु: शुक्रबार, शनिबार **साताको मध्य:** आइतबार, सोमबार र मंगलबार **साताको अन्तिम:** बुधबार र बिहीबार

मौसमी अवस्थाको सारांश: हिमाली/उच्च पहाडी भू-भागमा साताको सुरु र अन्त्यमा आंशिकदेखि सामान्य बदली रहने र मध्यमा सामान्य बदली हुने सम्भावना भएको। तराई भू-भागमा साताको सुरु र अन्त्यमा आंशिक बदलीदेखि मौसम सामान्यतया सफा रहने र साताको मध्यमा आंशिकदेखि सामान्य बदली रहने सम्भावना भएको। हिमाली/उच्च पहाडी भू-भागमा साताको मध्यमा केही स्थानहरूमा हल्कादेखि मध्यम वर्षा/हिमपात तथा पहाडी भू-भागमा साताको मध्यमा एक-दुई स्थानहरूमा फाटफुटदेखि हल्का वर्षा हुने सम्भावना भएको। बिहानको समयमा हुस्सु/कुहिरो लाग्ने सम्भावना भएको। आगामी साता अधिकतम तापक्रममा उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने र न्यूनतम तापक्रममा केही घट्ने सम्भावना भएको।

भौगोलिक क्षेत्र	प्रतिनिधित्व गर्ने क्षेत्र	वर्षा/ हिमपात	अधिकतम तापक्रम	न्यूनतम तापक्रम	बदली हुने सम्भावित अवस्था	महत्वपूर्ण मौसम (मेघ गर्जन, असिना, कुहिरो)	कैफियत (मौसम प्रणाली)
हिमाल/ उच्चपहाड	मनाङ, मुस्ताङ, म्याग्दी (अन्नपूर्ण, धौलागिरी र रघुगंगा गा.पा. को उत्तरी भेग), लमजुङ (दुधपोखरी, दोर्दी, मर्स्याङ्दी, क्वहोलासोथार गा.पा.का उत्तरी भेग), गोरखा (बारपाक सुलिकोट, चुमनुव्री, धार्चे, अजिरकोट गा.पा.का उत्तरी भेग), बागलुङ (ढोरपाटन न.पा.,	हल्का वर्षा/ हिमपातको सम्भावना भएको।	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने।	हल्का घट्ने।	साताको सुरु र अन्त्यमा आंशिकदेखि सामान्य बदली र साताको मध्यमा सामान्य बदली रहने।	साताको सुरु र अन्त्यमा केही स्थानहरूमा बिहानीपख हुस्सु/कुहिरो लाग्ने सम्भावना रहेको।	साताको मध्यमा केही स्थानहरूमा हल्कादेखि मध्यम वर्षा/हिमपातको सम्भावना रहेको।

गण्डकी कृषि-मौसम सल्लाह बुलेटिन Gandaki Agro-met Advisory Bulletin (GAAB)

	निसीखोला, ताराखोला, तमानखोला गा.पा. का उत्तरी भेग)						
पहाड	गोरखा, लमजुङ, म्याग्दी, बागलुङ, पर्वत, कास्की, स्याङ्जा र तनहुँ	हल्का वर्षाको सम्भावना रहेको ।	उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने ।	हल्का घट्ने ।	साताको सुरु र अन्त्यमा आंशिकदेखि सामान्य बदली र साताको मध्यमा सामान्य बदलीको सम्भावना रहेको ।	साताको सुरु र अन्त्यमा केही स्थानहरूमा बिहानीपख हुस्सु/कुहिरो लाग्ने सम्भावना रहेको ।	साताको मध्यमा एक-दुई स्थानहरूमा फाटफुटदेखि हल्का वर्षाको सम्भावना रहेको ।
तराई	नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व), तनहुँ र स्याङ्जाको दक्षिणी क्षेत्र/कालीगण्डकी आसपास		उल्लेखनीय परिवर्तन नहुने ।	हल्का घट्ने ।	साताको सुरु र अन्त्यमा आंशिक बदलीदेखि मौसम सामान्यतया सफा रहने र साताको मध्यमा आंशिकदेखि सामान्य बदली रहने ।	बिहानीपख हुस्सु/कुहिरो लाग्ने सम्भावना रहेको ।	साताभर वर्षाको सम्भावना नरहेको ।

कृषि सारांशः

- आलुमा लाग्ने पछौटे डडुवा रोग नियन्त्रणका लागि प्राविधिकको सल्लाह बमोजिम व्यवस्थापन कार्य गर्नुहोस् ।
- हिउँदे फलफूलको बेर्ना रोपनको लागि कृषि प्राविधिकको सल्लाह बमोजिम जग्गाको रेखाङ्कन गरी तयार गरिएका खाडलमा मल मिसाई कलमी गरेको भाग जमिन माथि पर्ने गरी बिरुवा रोप्नुहोस् । हिउँदे फलफूलको काँटछाँट कार्य नसकिएको भए प्राविधिकको सल्लाह बमोजिम छिट्टै काँटछाँट कार्य सम्पन्न गर्नुहोस् ।
- सुन्तलाजात फलफूलमा काँटछाँट गरेको भाग र बोटको फेदमा १०% को बोर्दोपेष्ट वा कपर अक्सिक्लोराईडको पेष्ट बनाएर राम्रोसँग पोत्नुहोस् । साथै १% को बोर्दोमिश्रण तयार गरी पुरै बोट भिज्ने गरी छर्कनुहोस् ।
- मौरीघारको नियमित अनुगमन गरी रोग तथा शत्रुजीव व्यवस्थापन गर्नुहोस् ।
- पशु वस्तुलाई खुवाउने प्रयोजनका लागि धानको पराल तथा दानालाई ढुसी नलाग्ने गरी सुरक्षित तवरले भण्डारण

गण्डकी कृषि-मौसम सल्लाह बुलेटिन Gandaki Agro-met Advisory Bulletin (GAAB)

गर्ने प्रबन्ध मिलाउनुहोस्।

- तापक्रम घट्दो क्रममा भएकोले भर्खर जन्मिएका बाच्छाबाच्छी, पाठापाठीलाई चिसोबाट जोगाउन गोठ तथा खोरमा त्रिपाल वा बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- खुर फाटेका जनावरहरूमा खोरेत रोग लाग्न नदिन खोरेत विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्।
- जुनोटिक तथा प्राणघातक रेविज रोगबाट बच्न कुकुर बिरालोहरूलाई रेविज विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्।

कृषि सल्लाह:

बाली:

- चैते धानको ब्याड राख्ने समय भएकोले चैते धान लगाउने सिंचित क्षेत्रहरूमा चैते-५, चैते-६, हर्दिनाथ हाईब्रिड-१, हर्दिनाथ हाईब्रिड-३ र हर्दिनाथ-५ तथा असिंचित क्षेत्रमा हर्दिनाथ-१ र हर्दिनाथ-३ जातहरूको गुणस्तरीय बीउको व्यवस्था गर्नुहोस्। प्रति केजी २ ग्राम दुसीनाशक विषादी कार्वेन्डाजिमले बीउको उपचार गर्नुहोस् र प्रति रोपनी २ देखि २.५ केजीका दरले बीउको प्रयोग गर्नुहोस्। ब्याडलाई शितबाट जोगाउन बीउ नउम्रेसम्म पारदर्शी प्लास्टिकले अथवा वनस्पतिका पातपतिङ्गरले ढाक्नुहोस्।
- तोरीबालीमा कम्तीमा ५०% कोसाहरू पहेंलो रङ्गको भएमा मौसमको अवस्था हेरी बाली कटानी गर्नुहोस्। घामको अवस्था हेरी राम्रोसँग सुकेपछि चुटी, केलाई सफा गर्नुहोस्। सफा गरिएको तोरीको दानाको चिस्यान ८-१०% कायम रहने गरी सुकाएर मात्र उपयुक्त ठाँउमा भण्डारण गर्नुहोस्।
- मकैको पातमा सुरुको अवस्थामा सेता लाम्चा झिल्ली सहितका प्वाल (papery window) फौजीकिरा (Fall armyworm) को क्षतिको लक्षण भएकाले यस्तो लक्षण देखा परेमा नीमजन्य विषादी एजाडिराक्टिन १५०० पिपिएम ५ मिलिलिटर प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्नुहोस्। मकैको पात तथा गुभोमा क्षतिको लक्षण देखापरेमा इमामेक्टिन बेन्जोएट (५% एसजी ०.४) ग्राम वा क्लोरान्ट्रानिलिप्रोल (१८.५% एससी) ०.४ मिलिलिटर वा स्पिनोस्याड (४५% एससी) ०.३ मिलिलिटर प्रति लिटर पानीमा मिसाई गुभो तथा पातमा पर्ने गरी छर्नुहोस्। विषादीयुक्त घोल प्रति रोपनी २५ लिटरका दरले छर्नुहोस्। एउटै विषादी निरन्तर प्रयोग गर्दा किराले विषादी पचाउने क्षमता विकास गर्न सक्ने भएकाले आलोपालो गरी प्रयोग गर्नुहोस् तर घोगा लागिसकेपछि विषादीको प्रयोग रोक्नुहोस्।
- तरकारी बालीहरूमा लाही किराको प्रकोप देखिएमा नीमजन्य विषादी (०.०३% एजाडिराक्टिन) ५ मिलिलिटर प्रति लिटर पानीमा मिसाई एक हप्ताको फरकमा छर्नुहोस्। प्रकोप बढी देखिएमा फ्लोनिकामिड (५०% डब्लुडिजी) १ ग्राम प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाई १२-१५ दिनको फरकमा २-३ पटक छर्नुहोस्। विषादी प्रयोग गरिसकेपछि तरकारी टिप्नको लागि पर्खनुपर्ने अवधि (Waiting Period) पूरा भएपछि मात्र टिप्नुहोस्।
- उच्च पहाडमा आलु लगाउने समय नजिकिएकाले सिफारिस जात (कुफ्री ज्योती, डेजिरे, जनकदेव, खुमल सेतो १, खुमल उज्ज्वल, खुमल विकास) का आलुका गुणस्तरीय बीउको व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- आलु बालीमा देहायको अवस्थामा पछौटे डडुवा लाग्ने सम्भावना रहन्छ।
(क) तापक्रम: १०-२५ डिग्री सेल्सियस
(ख) वायूमण्डलमा पानीको मात्रा (सापेक्षिक आर्द्रता) (८० देखि ९५ प्रतिशत)

गण्डकी कृषि-मौसम सल्लाह बुलेटिन Gandaki Agro-met Advisory Bulletin (GAAB)

- (ग) दिउँसो बादल वा कुहिरो लाग्नु
(घ) छिनछिनमा पानी पर्नु
(ङ) रातमा अत्यधिक मात्रामा शीत पर्नु
(च) हल्का हावा चलनु आदि।

चित्र १ आलुको पछौटे डढुवा लागेको अवस्था

आलुबालीमा पछौटे डढुवा रोग व्यवस्थापनका लागि देहायका विधि अपनाउनुहोस्।

(क) आलु रोप्दा र पछि उकेरा लगाउँदा ड्याडमा प्रशस्त मात्रामा माटो चढाउनुहोस्।।

(ख) डढुवा रोगको लागि अनुकूल वातावरण हुनासाथ सिँचाइ कम गर्दै अन्त्यमा बन्द गर्नुहोस्।

(ग) रक्षात्मक उपायका लागि आलु उम्रेको २५-३५ दिनपछि म्यान्कोजेवयुक्त विषादी ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई सम्पूर्ण बोट भिज्ने गरी ७/८ दिनको फरकमा २/३ पटक स्प्रे गर्नुहोस्।

(घ) उपचारात्मक उपायका लागि दैहिक विषादी डाइमेथोमर्फ (५०% डब्लुपी) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई सम्पूर्ण बोट भिज्नेगरी स्प्रे गर्नुहोस्।

- आलु बालीमा पछौटे डढुवा रोगका लागि कुनै पनि विषादी छर्दा बाली, वातावरण र रोगको संक्रमणताको स्थितिको आधारमा देहायको पद्धति अनुसार सामान्य निर्णय सहयोगी पद्धति (Decision support system) अपनाई विषादी छर्न आवश्यक छ वा छैन निर्णय गर्नुहोस्।

मूल्याङ्कनको आधार र दिइने अङ्क (प्रत्येक खण्डमा कुनै एक आधारमा मात्र अङ्क दिने)

सूचक	आधार र पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क
(क) जात अनुसार रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता	धेरै रोग लाग्ने (३)	
	कम रोग लाग्ने (२)	
	रोग प्रतिरोध गर्न सक्ने (१)	
(ख) वातावरणको अवस्था	सिमसिमे वर्षा भैरहने (३)	
	फाटफुट वर्षा हुने (२)	
	घाम लाग्ने कम आर्द्रता भएको (१)	
(ग) बालीको अवस्था	बाली बढ्ने (उम्रेपछिको ३० दिनभित्र) (३)	
	फूल फुल्ने अवस्था (२)	
	बाली तयारीको अवस्था (१)	
(घ) प्लट भित्र र बाहिर डढुवा रोगको अवस्था	अधिकांश बोटहरु संक्रमित भएको (३)	
	केही बोटमा मात्र संक्रमण शुरु भएको (२)	
	डढुवा रोग देखा नपरेको (१)	
	१४ दिन भन्दा ज्यादा (३)	

गण्डकी कृषि-मौसम सल्लाह बुलेटिन

Gandaki Agro-met Advisory Bulletin (GAAB)

(ड) विषादी नछरेको अवधि	८-१३ दिन (२)	
	७ वा सो भन्दा कम (१)	
जम्मा प्रासाङ्ग		

कूल प्रासाङ्गको आधारमा देहाय बमोजिमको सिफारिस/सल्लाह अपनाउनुहोस्।

- कूल अङ्क ५ भएमा विषादी नछर्ने,
 - कूल अङ्क ६-९ भएमा रक्षात्मक विषादी छर्ने,
 - कूल अङ्क १०-१५ भएमा दैहिक विषादी छर्ने।
- आलु बालीमा म्याग्नेसियम र क्याल्सियम पोषकतत्वको कमीका कारण विभिन्न लक्षणहरू देखिएकाले प्राविधिकको सल्लाह बमोजिम समयमै म्याग्नेसियम र क्याल्सियमयुक्त पोषकतत्व प्रयोग गर्नुहोस्।
- आगामी दुई हप्ता भित्रै आलु बाली खन्दै हुनुहुन्छ भने सिँचाइ दिन बन्द गर्नुहोस् र आलुको दानालाई छिपिन दिन आलुको बोटको जमिन माथिको भाग (haulm) हटाउनुहोस्।
- खनिसकेको आलुलाई अँध्यारो, सुख्खा र चिसो ठाउँमा काठ, प्लास्टिक क्रेट वा न्याकमा फिजाई तीन तहसम्म मिलाएर दुई हप्तासम्म राख्नुहोस्। यसरी राख्दा दुई तहको बिचमा पत्रिका बिछ्याएर राख्नुहोस्। यो समयमा आलुको बजार मूल्य बढी भएकोले बजार व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुहोस्। आलु भण्डारणमा जोताह पुतलीबाट हुने क्षेती कम गर्नको लागि बोझोको गानोको धुलो २ ग्राम प्रति केजीका दरले मिसाउनुहोस्। यो उपचार विधि दुई महिनाको फरकमा दोहोर्नुहोस्।
- पछौटे काउली तथा ब्रोकाउलीको तयारी बेर्ना ६० सेमी×४५ सेमी दुरीमा रोप्नुहोस्।
- प्याजको तयारी बेर्ना १५ सेमी×१० सेमी दुरीमा रोप्नुहोस्।
- हिउँदे तरकारी रोप्ने उपयुक्त समय अझै रहेकाले जमिनको तयारी गरी देहाय बमोजिमको जात, बीउ दर र दुरीमा रोप्नुहोस्।

क्र. स	बाली	जात	लगाउने दुरी (सेमी)	बीउ दर प्रति रोपनी
१	पालुङ्गो	हरिपाते, पाटने	१५×२-३	८००-१००० ग्राम
२	गाजर	न्यू कुरोडा, नान्टिस फोर्ट	२०×१०	२०० ग्राम
३	चम्सुर	ठिमी चम्सुर	१५×२-३	८००-१००० ग्राम
४	चुकन्दर	मधुर	४०×१०	२०० ग्राम
५	सलगम	पर्पल टप, काठमाण्डौ रातो	३०×२०	१०० ग्राम
६	मूला	टोकिनासे	३०×२०	४००-६०० ग्राम

- लहरे तरकारी (काँक्रो, घिरौंला, करेला, लौका), जुकिनीको गुमोज बनाई नर्सरी राख्ने व्यवस्था मिलाउनुहोस्। तयारी भएका बेर्ना देहाय बमोजिमको दुरीमा ३० सेमी×३० सेमी×३० सेमीको खाडल खनी सिफारिस मात्राको मल राखी रोप्नुहोस्।

गण्डकी कृषि-मौसम सल्लाह बुलेटिन Gandaki Agro-met Advisory Bulletin (GAAB)

क्र.स.	बाली	लाइनदेखि लाइन सम्मको दुरी (मिटर)	बोटदेखि बोटसम्मको दुरी (मिटर)
१	जुकेनी फर्सी (स्क्वास)	१	१
२	काँक्रो	१.२	१
३	करेला	१.५	१
४	घिरौला	२	१
५	लौका	२	१
६	मुन्टा खाने फर्सी (४-५ बोट प्रति खाडल)	२	२

- गोलभेंडामा डढुवा रोग देखिएमा रोगी पात र हाँगा हटाएर नष्ट गरी हावा खेल्ने वातावरण बनाउनुहोस्। पछौटे डढुवा रोग व्यवस्थापनका लागि डाइमेथोमर्फ (५०% डब्लुपी) १.५ देखि २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी छर्कनुहोस् र अगौटे डढुवाका लागि म्यान्कोजेव (७५% डब्लुपी) २-२.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी प्रयोग गर्नुहोस्।
- ओटा-टी ट्रापमा टि.एल.एम.ल्यूर प्रयोग गरी गोलभेंडामा टुटा किराको अनुगमन गर्नुहोस्। किराको समस्या देखिएमा किराले नोक्सान पुऱ्याएका पात, मुना तथा फलहरु सङ्कलन गरी नष्ट गर्नुहोस्। प्रकोप बढी देखिएमा क्लोरान्द्रानिलिप्रोल (१८.५% एससी) १ मिलिलिटर वा स्पिनोस्याड (४५% एससी) १ मिलिलिटर प्रति ३ लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी १२-१५ दिनको फरकमा २-३ पटकसम्म छर्नुहोस्।
- गोलभेंडालाई अरु बालीलाई भन्दा बढी पोषकतत्वको आवश्यकता हुने भएकोले बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा युरिया मल १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुहोस् र सुक्ष्म पोषकतत्वयुक्त झोल ३ मिलिलिटर प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुहोस्।
- सबै प्रकारका फलफूलमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय भएकाले चिस्यान कायम गरी सिफारिस गरिएको मात्रामा मलखाद राख्ने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूलमा चोर हाँगा (लामा काँडा भएका तथा सलक्क बढेका), रोग किरा लागेका, एक आपसमा जोडिएका कलमी भागभन्दा तलबाट आएका मुनाहरु र बिरुवाको मूल काण्डको ४०-५० सेमी भन्दा तल आएका सबै हाँगाहरु काँटछाँट गरी हटाउनुहोस्। सुन्तलाजात फलफूलमा काँटछाँट गरेको भाग र बोटको फेदमा १०% को बोर्डोपेष्ट वा कपर अक्सिक्लोराइडको पेष्ट बनाएर राम्रोसँग पोत्नुहोस्। साथै १% को बोर्डोमिश्रण तयार गरी पुरै बोट भिज्ने गरी छर्कनुहोस्।
- सुन्तलाजात फलफूलको मसिनो हाँगामा Felt disease (फेल्ड रोग) देखिएको छ भने त्यस्ता हाँगाहरु रोग लागेको स्थानभन्दा तलबाट काटेर नष्ट गर्नुहोस् र १% को बोर्डोमिश्रण तयार गरी पुरै बोट भिज्ने गरी छर्कनुहोस् र यदि रोग मोटो हाँगामा लागेको छ भने जुटको बोराले रोग लागेको भागलाई रगडेर सोही स्थानमा १०% को बोर्डोपेष्ट वा कपर अक्सिक्लोराइडको पेष्ट बनाएर राम्रोसँग पोत्नुहोस्।
- कागती बगैँचामा क्यांकर रोग (खटिरा) को व्यवस्थापनको लागि ब्याक्टेरियाको संक्रमणबाट ग्रस्त हाँगा तथा पातहरु हटाई जलाउनुहोस्। बाँकी बोटलाई कपर अक्सिक्लोराइड (५०% डब्लुपी) २ ग्राम र कासुगामाईसिन २ मिलिलिटर

गण्डकी कृषि-मौसम सल्लाह बुलेटिन Gandaki Agro-met Advisory Bulletin (GAAB)

(३% एसएल) प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा छर्कनुहोस्।

- फलफूल बालीमा जरा तथा फेद कुहिने समस्या देखिएमा बोटको फेद वरिपरिको माटो हटाई ट्राइकोडर्मा भिरिडी वा स्यूडोमोनास फ्लोरसेन्स १० ग्राम प्रति लिटरका दरले घोल बनाई ५-१० लिटर (बोटको उमेर अनुसार) जराको वरिपरि २ पटक राख्नुहोस्। बोटको फेदमा पानी जम्न नदिने व्यवस्थाका लागि फेद वरिपरि बेसिन (केही अग्लो गरी माटो उठाउने) बनाउनुहोस्।
- केराको बोटमा ओइलाउने रोग लागेमा ब्याक्टेरिया वा ढुसी कुनबाट लागेको हो भनी प्राविधिकबाट जाँच गराउनुहोस्। यदि ढुसीबाट लागेको हो भने फ्यूजारियम (पानामा) विल्ट हुने भएकाले कपरअक्सिक्लोराईड (५०% डब्लुपी) २-३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर १० दिनको फरकमा ३ पटक जरा भिजाउनुहोस्। यदि ब्याक्टेरियाबाट ओइलाउने रोग लागेको भएमा कासुगामाईसिन १ मिलिलिटर (३% एसएल) प्रति लिटर पानीमा घोलेर १५ दिनको फरकमा २-३ पटक जरा भिज्ने गरी प्रयोग गर्नुहोस्।
- केरामा लाग्ने फ्यूजारियम (पानामा) रोगको नयाँ प्रजाति टिआर ४ हालै मात्र नेपालमा देखा परेको छ। यो प्रजातिले केराका विभिन्न जातहरू खासगरी जी नाइन (G9), विलियम हाइब्रिड लगायतमा बढी आक्रमण गरेको पाइएको छ। यो रोग लाग्दा सुरुमा पुराना पातहरू पहेंलो हुन्छन् र क्रमशः पातको फेदतिर लक्षण बढ्दै गएर पात भाँचिन्छ। केराको थाम चिरेर हेर्दा तलबाट क्रमशः माथि बढ्दै गरेको खैरो रङ्गका धब्बा/धर्साहरू देखिन्छन् भने जरा कालो भएर कुहिन्छ। यस्ता खालका लक्षण देखिनासाथ वा रोग लागेको शङ्का लागेमा तुरुन्त नजिकैको कृषि शाखा वा कृषि ज्ञान केन्द्रबाट प्राविधिक सल्लाह लिई व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- केरामा लाग्ने घुन (Banana weevil) को समस्या भएका बोटको फेद वरिपरि केराको थामलाई ८-१० ईन्चको टुक्रा काटेर पासोको रूपमा राख्नुहोस्। यसरी राखेको पासोको दिनहुँ अवलोकन गरी जम्मा भएका किराहरूलाई हातले टिपेर नष्ट गर्नुहोस्। रासायनिक विषादीको प्रयोग गर्नुपर्ने अवस्थामा क्लोरोपाईरिफस (१०% जीआर) ३० ग्राम वा कार्टापहाईड्रोक्लोराईड (४% जीआर) २० ग्राम प्रति बोट फेदको वरिपरि माटोमा प्रयोग गर्नुहोस् वा कार्टापहाईड्रोक्लोराईड (४% जीआर) २ ग्रामका दरले किरा लागेका बोटहरूको गुभोमा राख्नुहोस्।
- स्याउ लगायत अन्य हिउँदे फलफूलको बेर्ना तयारी खाडलमा रोप्नुहोस्। यदि नरोपेको भए ढिला नगरी कृषि प्राविधिकको सिफारिस बमोजिमको दुरीमा १ घन मिटर (१ मिटर×१ मिटर×१ मिटर) को खाडल खन्नुहोस्। तयार गरिएका खाडलमा मल मिसाई कलमी गरेको भाग जमिन माथि पर्ने गरी बिरुवा रोप्नुहोस्। विश्वासिलो श्रोत केन्द्रमा सम्पर्क गरी गुणस्तरीय बेर्नाको प्रबन्ध मिलाउनुहोस्।
- तापक्रममा सामान्य वृद्धिसँगै हिउँदे फलफूलमा नयाँ पालुवा निस्कने हुनाले हिउँदे फलफूलको काँटछाँट कार्य नसकिएको भए प्राविधिकको सल्लाह बमोजिम छिट्टै काँटछाँट कार्य गर्नुहोस्। काँटछाँट पश्चात १% को बोर्डोमिश्रण बोटका सबै हाँगा भिज्नेगरी स्प्रे गर्नुहोस्। काँटछाँटका क्रममा ठूला हाँगा हटाउँदा भएका घाउहरूमा १०% को बोर्डोपेष्ट बनाई लगाउनुहोस्। काँटछाँटका क्रममा निस्कने हाँगाबिँगा राम्रोसँग सङ्कलन गरी जलाउनुहोस्।
- कत्ले किरा (Scale insect), रातो सुलसुले (Red spider mites) र भुवादार लाही (wooly aphid) को सुषुप्त अवस्थामा रहेका किरा व्यवस्थापनका लागि काँटछाँट पछि खनिज तेल (Atso oil) १०-१५ मिलिलिटर प्रति लिटर पानीमा मिसाई हाँगाहरू भिज्ने गरी छर्ने प्रबन्ध मिलाउनुहोस्।

गण्डकी कृषि-मौसम सल्लाह बुलेटिन Gandaki Agro-met Advisory Bulletin (GAAB)

- स्याउको भुवादार लाही किरा चिसो मौसम बढेसँगै सुषुप्त अवस्थामा माटोमुनी जरामा समेत जाने भएकाले फिप्रोनिल (०.३% जीआर) वा कार्टापहाईड्रोक्लोराईडको (४% जीआर) जाडोयाममा फेदको वरिपरि माटोमुनी पर्ने गरी बोटको उमेर अनुसार १०-३० ग्राम प्रति बोटको दरले प्रयोग गरी सिँचाइ गर्नुहोस्।
- यदि नर्सरी बिरुवाहरूमा पनि स्याउको भुवादार लाही किरा देखिएको छ भने फ्लोनीकामिड (५०% डब्लुडिजी) १ ग्राम प्रति ३ लिटर वा इमिडाक्लोप्रिड (१७.८% एसएल) १ मिलि लिटर प्रति ३ लिटर पानीको दरले मिसाएर पुरै बोट भिजे गरी छर्कनुहोस्।
- मौरीघारमा रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुहोस् साथै रोग तथा सुलसुले लाग्न नदिन उपयुक्त व्यवस्थापनका उपायहरू अपनाउनुहोस्। चिसो बढ्दै गएकोले मौरीलाई चिसोबाट बचाउन घारमा भएका छिद्रहरू टाल्नुहोस् र जुटको बोराले घारलाई राम्ररी ढाक्नुहोस्। मौरी चरनको लागि एक स्थानबाट अर्को स्थानमा लैजाँदा उपयुक्त भेन्टिलेसन मिलाएर बेलुका मौरी बास बसिसकेपछि लैजाने व्यवस्था गर्नुहोस्।
- मौरी लगायतका अन्य लाभदायी किराहरूको सक्रियता दिउँसो २ बजे पश्चात क्रमशः घट्दै जाने भएकाले बाली बिरुवामा विषादी छर्दा सकेसम्म हावा नलागेको बेला दिउँसो २ बजे पछिको समयमा मात्र छर्कनुहोस्।

पशुपन्छी तथा मत्स्यः

- गाईभैँसीले भाले खोजेको १२ देखि १८ घण्टाभित्र र बाख्रामा १२ देखि ३६ घण्टाभित्र प्रजनन गराउनुहोस्।
- तापक्रम घट्दो क्रममा भएकोले भर्खर जन्मिएका बाच्छाबाच्छी, पाठापाठीमा निमोनिया, छेरौंटे जस्ता समस्याहरू देखिने हुँदा गोठ तथा खोरमा हावा आवतजावत हुने गरी त्रिपाल वा बोराहरू टाँगेर न्यानो बनाउने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- विशेषगरी भेडाबाख्रामा नाम्ले, माटे, हेमोन्कस, फित्ते जुका जस्ता आन्तरिक परजीवीहरूको प्रकोप देखिइरहेको हुदाँ समयसमयमा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा जुत्तो जाँच गराई पशु चिकित्सकको सल्लाह अनुसार परजीवी विरुद्धको औषधी खुवाउनुहोस्। खोर भित्र र बाहिर सरसफाईमा विशेष ध्यान दिनुहोस्।
- जाडो मौसममा ब्रोइलर र लेयर्स कुखुराहरूमा श्वासप्रश्वास सम्बन्धी रोगहरू र पेटमा पानी भरिने जस्ता समस्या देखिने हुँदा विशेष गरी रातको समयमा प्रशस्त मात्रामा हावा आवतजावत हुने गरी त्रिपाल, बोरा र ब्रुडर मेशिनहरूको प्रयोग गरेर खोरलाई न्यानो बनाउने व्यवस्था गर्नुहोस्।
- यस मौसममा रात लामो र दिन छोटो हुने हुँदा अण्डा उत्पादन गर्ने कुखुराहरूलाई दैनिक (१६-१८) घण्टासम्म प्रकाशको व्यवस्थापन गर्नुहोस्।
- यस प्रदेशका तनहुँ, लमजुङ र कास्की जिल्लाहरूमा बङ्गुरमा लाग्ने अफ्रिकन स्वाइन फिबर रोग पुष्टि भएकोले बङ्गुर पालक कृषकहरूले सतर्कता अपनाउनुहोस्। यस रोगको सक्रमण दर तथा मृत्युदर उच्च रहेको, रोग रोकथामका लागि खोप नभएको र रोग लागेपछि प्रभावकारी उपचार समेत नहुने हुँदा रोग लाग्नबाट जोगाउन जैविक सुरक्षाका उपायहरू अपनाउनुहोस्। १० ग्राम भिरकोन प्रति लिटर पानीमा मिसाई तयार गरिएको झोलले राम्रोसँग स्प्रे गरेर मात्र फार्ममा प्रवेश गर्नुहोस्।

गण्डकी कृषि-मौसम सल्लाह बुलेटिन Gandaki Agro-met Advisory Bulletin (GAAB)

➤ खुर फाटेका जनावरहरूमा ज्वरो आउने, खुरको बीच र माथिल्लो भाग, जिब्रो, ओठ, मुख र थुनमा फोका आउने, फोका फुटेर घाउ हुने भएमा खोरेत रोग लागेको हुनसक्छ। यस्तो समस्या देखा परेमा नजिकको पशु सेवा शाखा वा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रमा तुरुन्त जानकारी गराई उपचारको व्यवस्था मिलाउनुहोस्। यस रोग विरुद्ध खोप लगाएर रोग रोकथाम गर्न सकिने भएकोले खोप कार्यमा खटिएका प्राविधिकहरूलाई आवश्यक सहयोग गर्नुहोस्। घुम्ती प्रणालीमा पालिएका उच्च हिमाली क्षेत्रबाट बैसी झरेका चौरीमा खोरेत र भेडाबाखामा खोरेत/पि.पि.आर. विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्।

श्रोत: पशुपन्छी रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, पोखरा

- रेविज एक प्राणघातक जुनोटिक रोग भएको र मानिसमा लाग्ने ९९ प्रतिशत रेविज रोग कुकुरको टोकाइबाट हुने गरेकोले सबै घरपालुवा कुकुर बिरालोलाई रेविज विरुद्ध खोप लगाउनुहोस्। सामुदायिक तथा छाडा कुकुरहरूलाई समेत खोप लगाउन नजिकको पशु सेवा शाखा वा भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रसँग आवश्यक समन्वय गर्नुहोस्।
- दुधालु गाईभैसीलाई थुनेलोको समस्याबाट बचाउन गोठ सफा राख्ने र दूध दुहेपछि १:९ को अनुपातमा ग्लिसेरिन र पोभिडोन आयोडिन मिसाई बनाएको झोलमा ३० सेकेण्डसम्म थुन चोपल्न र कम्तीमा १५ मिनेटसम्म पशु उभाइराख्न घाँसदाना दिने व्यवस्था मिलाउनुहोस्।
- गाईभैसीहरूमा उच्च ज्वरो आउने, सास फेर्दा घ्यार-घ्यार आवाज आउने र गाह्रो हुने, नाक आँखाबाट पानी बग्ने, न्याल काढ्ने, च्यापु सुन्निने, आवाजमा परिवर्तन हुने जस्ता लक्षणहरू देखा परेमा भ्यागुते रोग हुन सक्ने भएकाले तुरुन्त पशु चिकित्सक/प्राविधिकलाई सम्पर्क गरी उपचारको व्यवस्था मिलाउनुहोस्। रोग रोकथामका लागि नियमित खोप लगाउनुहोस्।
- पशुपन्छीहरूमा माहामारी रोगका विरुद्ध देहाय बमोजिमका खोप लगाउनुहोस्।

पशुवस्तुको नाम	लगाउनुपर्ने खोप
गाई, भैसी, याक, चौरी	खोरेत (FMD), भ्यागुते र चरचरे (H.S & B.Q), लम्पी स्कीन रोग (LSD)
भेडा र बाखा	पि.पि.आर. (PPR)
बंगुर	हैजा (C.S.F), खोरेत (FMD)
स्थानीय कुखुरा	रानीखेत (N.D), फावल पक्स (Fowl Pox)
कुकुर र बिरालो	रेविज (ARV), डि.एच.पि.पि.एल. (DHPPL)

- हिउँदको समयमा हरियो घाँसको उपलब्धता कम हुनेहुँदा पशुहरूमा पोषण तत्व तथा खनिज पदार्थको कमी हुनाले उग्राउने पशुहरूलाई मिनरल मिक्चर वा युरिया मोलासेस मिनरल ब्लक र साईलेजको प्रयोग गर्नुहोस्। प्रयोग गरेपछि बाँकी रहेको साईलेजलाई हावा नछिर्ने गरी बन्द गरेर राख्नुहोस्।
- धानको पराललाई ढुसी नलाग्ने गरी सुरक्षित तवरले भण्डारण गर्ने प्रबन्ध मिलाउनुहोस्। साथै चिसो बढेसँगै पशुपन्छी तथा माछालाई खुवाउने दानामा ओसिलोपना बढ्ने र ढुसीको संक्रमण भई दाना विग्रने समस्या हुनेहुँदा ओभानो तथा

गण्डकी कृषि-मौसम सल्लाह बुलेटिन

Gandaki Agro-met Advisory Bulletin (GAAB)

हावा खेल्ने कोठामा भण्डारण गर्नुहोस्।

- माछाको प्रजनन समय नजिकिदै गरेको हुँदा माउमाछा छुट्याउने कार्य गर्नुहोस्। नियमित माउमाछालाई ३५% प्रोटीनयुक्त दाना खुवाउनुहोस्।
- पोखरीमा भएको सम्पूर्ण माछा बजार पठाईसकेपछि पोखरी सुकाउनुहोस् र मर्मत कार्य गर्नुहोस्। पोखरीको पिँधमा थिग्रीएको लेदो माटो हटाउनुहोस्। प्रति हेक्टर ५०० केजीका दरले चूनाको प्रयोग गर्नुहोस्। पोखरीको गहिराई कम्तीमा १.५ मिटर कायम गर्नुहोस्। शत्रुजीव मार्नको लागि साईपरमेथ्रिन १० मिलिलिटर प्रति २० लिटर पानीमा मिसाई सुकाएको पोखरीमा छर्कनुहोस्।

विशेषज्ञ समूह:

क्र.सं.	नाम थर	पद/कार्यक्षेत्र	कार्यालय
१.	डा. शोभा शर्मा	वरिष्ठ पशु विकास अधिकृत	कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेश
२.	डा. सुनिल अर्याल	कीट विज्ञ/वरिष्ठ वैज्ञानिक (एस ४)	बागवानी अनुसन्धान केन्द्र, मालेपाटन
३.	वालकृष्ण अधिकारी	बागवानी विज्ञ	कृषि विकास निर्देशनालय, गण्डकी प्रदेश
४.	भानुभक्त भट्टराई	वरिष्ठ कृषि अर्थ विज्ञ	कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेश
५.	बेनी बहादुर बस्नेत	वर्ड सचिव	ली-वर्ड, पोखरा
६.	ज्योति क्षेत्री	बाली रोग विज्ञ	कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेश
७.	रमेश आचार्य	बाली विज्ञ	कृषि अनुसन्धान निर्देशनालय, लुम्ले
८.	सरोज अधिकारी	बागवानी विज्ञ	बागवानी अनुसन्धान केन्द्र, मालेपाटन
९.	डा. सपना लक्ष्मी घिमिरे	पशु विकास अधिकृत	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, गण्डकी प्रदेश
१०.	मञ्जु बासी	मेटेरियोलोजिष्ट	जल तथा मौसम विज्ञान कार्यालय, पोखरा
११.	बीना पराजुली	कृषि प्रसार अधिकृत	कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेश
१२.	मिलन आचार्य	बाली विकास अधिकृत	कृषि विकास निर्देशनालय, गण्डकी प्रदेश
१३.	नारायण प्रसाद पाठक	कृषि अर्थ विज्ञ	कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेश